

Esaretten Vaftize

Leyla Coşan, Stephan Theilig

İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2018, 224 sayfa, ISBN: 978-605-2070-61-1.

Mehmet Akif YILMAZ*

Leyla Coşan ile Stephan Theilig'in beraber hazırladıkları *Esaretten Vaftize* isimli eserde, XVI ve XVII. yüzyıllarda Almanlara esir düşen Türkler ve bu esirlerin yaşadıkları zorluklar ele alınmıştır. Yazarlardan Leyla Coşan, Almanya'da doğan Türklerden olup temel eğitimini bu ülkede tamamladıktan sonra lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimlerini Türkiye'de Alman dili ve edebiyatı alanında tamamlamıştır. Profesörlüğe kadar yükselen, Marmara Üniversitesinde akademisyenlik ve yöneticilik yapan yazar, aynı zamanda alanında birçok kitap, makale ve tebliğ yayımlamıştır. Diğer yazar Stephan Theilig ise Almanya'nın Berlin şehrinde doğmuş, eğitim hayatını bu ülkede tamamlamıştır. Doktorasını, zorunlu göçmenler olarak Türkler, zenciler ve Tatarlar üzerine yaptığı çalışmayla tamamlamıştır. Hâlen, özellikle müze pedagojisi alanında faaliyetlerine devam eden yazar, aynı zamanda Almanya'da Brandenburg-Prusya Müzesi müdürlüğü görevini yürütmektedir. Birçok kurum ve birliğin de yöneticiliğini sürdürmektedir.

İncelediğimiz eser, giriş bölümü dâhil olmak üzere on bölümden oluşmaktadır. Ön söz bölümünde, Türk-Alman iş birliğinin tarihinin 1453'lere kadar uzandığı, özellikle 16 ve 17. yüzyıllarda yapılan savaşlarda her iki taraftan büyük kayıpların verildiği, karşılıklı olarak birçok esirin alındığı ve başka yurtlara sürüldüğü belirtilmektedir. Kitabın asıl amacının, kayda geçmiş esirlerin yaşamlarına yer vermek ve kimi zaman film niteliği taşıyan hikâyelerini okuyucuyla paylaşmak olduğu giriş bölümünde ifade edilmektedir. Türk savaş esirlerinin durumlarını inceleyen, Türklerin vaftizlerini ve yaşamlarını konu

---

* Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Bölümü, İstanbul, makif.ylmz.61@gmail.com

edinen bilgileri ortaya koyan en önemli araştırmacının Viyana’da Karl Teply olduğu aynı bölümde belirtilmektedir. Sahiplerince, maaşsız olarak çiftlikte işçilik, çobanlık ya da konaklarda hizmetkârlık yapmaya mecbur bırakılan Türk esirlerin hayatları, yaşam mücadeleleri, dinleri için çektikleri eziyetler ve nihayetinde dinlerini değiştirmek zorunda bırakılmaları konu edilmektedir. Nice vatan evladının savaşlarda esir düşmek suretiyle, tarihin aslında görünmeyen ve hayatın hızla akıp gittiği bu zamanlarda unutulmuş isimler olduklarının, bunların özgürlük ve vatan hasretiyle yandıklarının anlatıldığı bu eser; onların yaşadıkları zorlu ve çileli süreç, çeşitli araştırma ve kaynak eserler incelenmek suretiyle ortaya konulmuştur.

Eserin birinci bölümünde, çalışmanın amacının, Türk-Alman savaşları sırasında Almanlara tutsak düşen Türklerin durumlarından ve yaşadıkları zorluklardan söz etmek olduğu belirtilmiştir. Tabii çalışma yapılırken yararlanılan kaynaklardan da bahsedilmiştir. İncelenen bu kaynakların isimleri ve hangi konulara değinildiği, detaylı bir şekilde aktarılmıştır.

İkinci bölümde, Türklerle yapılan savaşların, o dönemde Avrupa’da Hristiyanların Hristiyanlarla yaptığı savaşlardan farklı olduğundan bahsedilmiştir. Türklerle yapılan savaşların, her zaman Hristiyanlığın düşmanlarına karşı sürdürölen silahlı din savaşlarını çağrıştırdığı; bunda özellikle Yeniçeri Ocağı’nın Hristiyan çocuklarının Müslöman yapılmalarının etkisinin olduğu vurgulanmaktadır.

Üçüncü bölümde, II. Viyana Kuşatması’nı kaybeden Türklerin geri çekilmeye başlamalarıyla birlikte onlara karşı sürdürölen amansız mücadeleler sonucunda esir edilen ya da öldürölen Türklerden bahsedilmiştir. Bu tutsakların yaşadıkları zorluklar, çektikleri acılar betimlenmeye çalışılmıştır. Almanların yaptıkları vahşetler, Zendler Ansiklopedisi’nin bilgileri, Budin Kuşatması’nda bulunan Alman Johann Dietz’in anıları ve Matthias Puel’un “Deniz Seyahatnamesi”ndeki bilgilere değinilmiştir. Özellikle Puel’in seyahatnamesinde, onun gözyaşlarına hâkim olamayarak Türklerin cesurca savaşmaları vurgulanmakta, onların tutsak edildikten sonra yaşadıkları eziyet ve çektikleri acılar anlatılmaktadır. Bu tutsakların yaşadıkları ve akabinde tüccarlar tarafından alınarak Avrupa’nın çeşitli yerlerinde yüksek fiyatlar karşılığında satıldıkları anlatılmaktadır.

Dördüncü bölümde, asimilasyon ve entegrasyon aşamaları anlatılmış, esirlerin zamanla asimile edilmek suretiyle vaftizlerine ve toplum içinde uyum sorunu yaşamadan hayatlarını sürdürebildiklerine değinilmiştir.

“Türk Katekömenlerin Eğitimi” isimli beşinci bölümde ise, esir alınan Türklerin Hristiyan vaizler tarafından eğitilmeleri ve Türkleri eğiten vaizlerin kimler olduğu anlatılmıştır. Onların görevleri sırasında Türk ve zencilerin eğitim ve öğretimlerine yönelik metotlar ve çabaları vurgulanmıştır. Ayrıca Hristiyan vaftiz ritöellerine dair birtakım bilgilere de yer verilmiştir.

“Türklerin Vaftiz Törenleri” başlıklı altıncı bölümde, vaftizler kilise kayıtlarıyla anlatılmış, vaftizi gerçekleşen kişilerin isimlerinin değışerek artık Hristiyan olarak hayatlarına devam ettikleri anlatılmıştır. Ayrıca vaftizin genellikle zorla yapıldığı, bazen de zorluklardan kurtulmak için gönüllö olarak vaftiz olan Türklerin olduğu anlatılmış; Müslöman ya da başka dine mensup kişilerin misyonerlik faaliyetleri ile

Hristiyanlık dinine geçirilmelerinden ve zamanla asimile olmalarından bahsedilmiştir.

Yedinci bölümde çocukların durumu ve önemi anlatılmıştır. Türk çocuklarının esir edilmeleri, sonrasında vaftiz edilme süreçleri ve zamanları işlenmiştir. Küçük yaştaki çocukların yetişkinlere oranla daha çabuk vaftiz edildiği ve yetişkinler gibi direnç göstermeyip kolayca Hristiyanlık dinine geçebildikleri anlatılmıştır. Bu durum dikkate alınarak, savaş meydanlarında öncelikle çocukların ganimet olarak kaçırıldığı ve küçük yaşta eğitime tabi tutularak kolayca Hristiyan oldukları eserde ifade edilmektedir.

Sekizinci bölümde kadın savaş esirleri ele alınmaktadır. Müslümanken örneklik anlamında ismi değiştirilen on kadın esirin yaşadıkları çileli hayattan ve akabinde vaftiz edilerek Hristiyan isimleri almalarından bahsedilmektedir. Kadın tutsakların, dış görünüşleri ve esir hayatlarıyla birlikte vaftiz edildikten sonraki yaşam hikâyeleri anlatılmıştır. Bu kişilerin özellikle vaftiz olduktan sonra hangi işlerde çalıştıklarından ve yaşamlarını nasıl idame ettirdiklerinden söz edilmiştir.

Dokuzuncu bölümde erkek savaş esirlerinden bahsedilmiştir. Müslüman iken ismi değiştirilen, vaftiz edilen on beş erkek Türk esirin durumları anlatılmıştır. Özellikle esir edildikleri tarihlere ve vaftiz edildikten sonraki yaşantılarına değinilmiştir. Detaylı bir şekilde, Almanya'nın çeşitli bölgelerine getirilen Türk esirlerin durumları belgelerden istifade edilerek aktarılmıştır.

“Mezar Taşları” başlığını taşıyan onuncu bölümde ise memleketinden uzakta ölen ve yabancı topraklarda mezarlara İslami olmayan usullerle defnedilen insanların kimler oldukları ve nerelerde defnedildikleri anlatılmıştır. Özellikle isimleri verilen bazı kişilerin defnedildikleri yerler detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Sonuç bölümünde, 16-18. yüzyıllarda Almanca konuşulan bölgelere yerleştirilen Türklerin karşılaştıkları zorluklara kısmen değinilmiştir. Kaynaklarda, acımasızca öldürülen, ağır yaralanan veya sakat kalan Türklerden bahsedilmediği; yorucu ve uzun yolculuklara maruz kalan tutsaklardan ne kadarının yolda hastalanıp öldükleri konularında herhangi bir bilginin olmadığı vurgulanmaktadır.

Kitabın zengin sayılabilecek bir kaynakçası bulunmaktadır. Ayrıca, vaftiz edilen Türk savaş esirlerinin listesi, kırk iki sayfada 243 kişinin ismi verilmek suretiyle, vaftiz edildikleri yer ve yaşamlarından bahsedilerek sunulmaktadır. Vaftiz edilen Türk savaş esirlerinin detaylı listesi tarih bilgisiyle birlikte listelenmiştir. Kitabın son sayfalarında, özellikle ilgili dönemleri yansıtan çeşitli resimler bulunmaktadır. Vaftiz törenlerine dair resimlerin yanı sıra çeşitli belgelere ait fotoğraflar da bu bölümde yer almaktadır.

Bir sonuca varacak olursak, hangi kültür ve dine mensup olurlarsa olsunlar savaşın kaybedenlerinin aslında tutsaklar oldukları, bu eserde veciz bir şekilde ifade edilmiştir. Türklerin, savaş esirlerine hiçbir zaman eziyet etmedikleri bilindiği hâlde, Almanların Türk esirlere yaptığı eziyetler belgelerle detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Köle hâline getirilen Türk savaş tutsaklarının yaşadıkları zorlukların ardından Hristiyanlık dinine geçmeleriyle birlikte dinlerinden kopmaları da ilginç bir şekilde resmedilmiştir. 16 ve 17. yy.larda esir olan bu Türklerin yaşadıkları zorluklar, uyum süreçleri ve sonrasında hayatlarını nasıl devam ettirdikleri detaylıca işlenmekle birlikte esirlerin memleketlerinden uzak bir şekilde hayatlarının sona ermesinin acı bir gerçek olduğu da bir kez daha dile getirilmiştir.